

BALIKESİR- GÖNEN İLÇESİ KOCAPINAR KÖYÜ (MAHALLESİ) ABA VE ŞİLTE DOKUMALARI

Berna SEVİNÇ*

Öz

Türk boyları, Orta Asya’dan göç ederek Anadolu topraklarına 9. yüzyıldan itibaren yerleşmişlerdir. İklim şartları, düşmanlarından korunma, daha verimli topraklar üzerinde yaşamını sürdürme isteği, hayvanlarına verimli ovalar arama isteği vb. pek çok sebepler göç etmelerinin nedenleri arasında yer almış ve dünyanın çeşitli ülkelerine dağılarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

Anadolu ve Balkanlar bu sebeplerden ötürü Orta Asya’dan göçle gelen Türk boylarının bulunduğu sahalara olmuştur. Bu sahalara VI. yüzyıldan itibaren kuzey ve güneyden gelen Türk boyları yerleşmiştir. Türk boyları tarih boyunca geçtikleri ve yerleştikleri yerlerde bölge insanı ve coğrafya ile bütünleşerek o bölgenin kültürü ile birlikte kendi kültürünü birleştirip sentez oluşturmayı başarmışlardır. Bu çalışma Balıkesir ili Gönen ilçesi Kocapınar Köyü’ne (Mahalle) Balkanlar’dan göç ederek geldiklerini ifade eden ve kendilerini Pomak Türkleri olarak tanımlayan Kocapınar Köyü’nde yapılan dokumalar üzerine hazırlanmıştır. Bu dokumalar içerisinde geleneksel aba, şayak ve şilte dokumaları hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Pomaklar, Aba, Şilte, Dokuma

* Öğr. Gör. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, Geleneksel El Sanatları Programı. sberna@mu.edu.tr / ORCID: 0000-0003-4969-1255.

BALIKESİR- GÖNEN DISTRICT KOCAPINAR NEIGHBORHOOD ABA AND MATTRESS WEAVING

Abstract

Turkish tribes migrated from Central Asia and settled in Anatolian lands starting from the 9th century. Many reasons such as climatic conditions, protection from enemies, the desire to live on more fertile lands were among the reasons for their migration and they continued their lives by dispersing to various countries of the world.

For these reasons, Anatolia and the Balkans became the areas where Turkish tribes migrated from Central Asia. Turkish tribes from the north and south have settled in these areas since the VI century.

By integrating with the people of the region and the geography of the places where the Turkish tribes passed through and settled throughout history, they managed to create a synthesis by combining their own cultures with the culture of that region.

This study has been prepared on Kocapınar village and its weavings, who define themselves as Pomak Turks, expressing that they came to Balıkesir Province Gönen District Kocapınar Village (Neighborhood) by migrating from the Balkans. Among these weavings, it will be tried to give information about traditional aba, serge and mattress weavings.

Keywords: Anatolia, Pomaks, Aba, Mattress, Weaving

Giriş

Anadolu ve Balkanlar Orta Asya’dan göçle gelen Türk boylarının bulunduğu merkezler arasında yer almaktadır. Kuzey ve güneyden gelen Türk boyları VI. yüzyıldan başlayarak Balkanlar’a yerleşmişlerdir. Asya içlerinden çıkıp Kuzey Karadeniz’in step bölgelerini aşarak farklı bölgelere yerleşen Türk boylarının Dac, Trak, Slav gibi yerli halklarla karışarak bu coğrafya üzerinde varlıklarını devam ettirdikleri bilinmektedir (İnalçık 2005: 20).

Bulgarların, Müslüman Bulgarlar sözleri ile tanımladığı Pomakların Balkanlar’daki yerleşimi Kuman –Kıpçak Türklerine dayanmaktadır (Memişoğlu 1999: 15). Kuman Kıpçak Türklerinin soylarını devam ettirdiği düşünülen Pomakların öncelikle Bulgaristan’ın Tuna Nehri boylarına ve Dobruca bölgesine daha sonra Rodop Dağları ve Makedonya’nın doğu bölgesine yerleştikleri bilinmektedir. Balkanlara yerleşen Türk toplulukları yerleştikleri bölgelerde kendi kültürlerini de korumayı başarmışlardır.

Pomak Türklerinin Anadolu topraklarına asıl göçleri 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşları ile başlamış, göç hareketleri Balkan savaşları ile devam etmiştir. Osmanlı-Rus savaşı sırasında Osmanlı Devleti, Tuna Nehri boylarında ve kuzeyde bulunan Pomakların bir kısmını Anadolu’ya göndermişlerdir. Pomaklar Osmanlı ordusuna katılarak bölgedeki ayaklanmaların bastırılmasında yardımcı olmuşlardır. Bu nedenle Slavlar tarafından yardımcı anlamında kullanılan “Pomagaç” ismini almışlardır (Sevinç 2005: 502). Başka bir deyişle Pomaklar Voynuk adı verilen bir örgüt içerisinde yeniçerilerin yardımcısı anlamına gelen bir görevi de üstlenmişlerdir (Eroğlu 2015: 188).

Pomaklar dünya üzerinde Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan ve Makedonya sınırları içinde yaşamaktadır. Türkiye de daha çok Trakya bölgesi içinde Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ile Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Manisa, İzmir ve Eskişehir illerine yerleştikleri bilinmektedir (Gözler 2002: 1397). Bu çalışma Balıkesir Gönen ilçesine bağlı Kocapınar Köyünde yaşayan Balkanlar ve Bulgaristan’ın Rodop Dağları’ndan geldiklerini söyleyen Kocapınar Pomaklarının geleneksel yaşamlarının bir parçası olan ve günlük hayatlarında kullandıkları geleneksel dokumalarından aba ve şayak dokumalarıyla birlikte şilte dokumaları çalışılmış bu dokumaların yapılış tekniği, yapıldığı yer ve dokumalarda kullanılan araç, gereçler ve diğer özellikleri ile birlikte incelenmesi yapılmıştır. Dokumalar içinde bir mesleğe dönüşen abacılığın ekonomik olarak köy halkının yaşamında önemli yer edinmiş olması aba dokumacılığının devam ettirilmesi için günümüze uyarlanarak tekrar eski öneminin kazandırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Gönen İlçesine Bağlı Kocapınar Köyü’nün (Mahallesi) Kısa Tarihçesi

Kocapınar Köyü (Mahallesi) Balıkesir’in Gönen İlçesine bağlıdır. Balıkesir İline olan uzaklığı 60 km, Gönen ilçesine olan uzaklığı 20 km’dir. Gönen ilçesine bağlı olan köyün kuruluşunun tahmini olarak M.S 4.yüzyıl’a dayanmaktadır.

Balıkesir ili Gönen ilçesi Kocapınar Köyü (Mahalle), Balkanlardan gelip bölgeye dağınık bir şekilde yerleşen Pomak Türklerinin yerleşim yeri olmuştur. Yöreye yerleşen Yörük ve Türkmen boyları ile birlikte zengin bir kültür dokusunu da oluşturmuşlardır. Bölge insanı geleneksel yapılarını bozmadan kültürlerini korumuşlardır. Bu dokunun korunduğu yerler içerisinde Çanakkale, Bursa ve Balıkesir arasında yer alan ve Gönen ilçesine 26 km uzaklıkta bulunan Kocapınar Köyü (Mahalle) gelmektedir (Uğurlu 1990: 23).

Balıkesir Gönen ilçesine bağlı köyler (mahalle) içerisinde Hasanbey, Çatak ve Kocapınar köylerinin yanı sıra Töybelen, Yarışalan, Karacahisar, Yenikavak, Düzoba, Ilıca, Kamçılı, Kırmızılar, Tatlıpınar Pomakların yaşadığı diğer köylerdir. Bu köylerde şayak ve aba dokumalarının yapıldığı bilinmektedir. Buralarda dokunan aba ve şayak dokumaları keçeletirmek için yapılan sıkıştırılma işlemi için Kocapınar Köyü'nde yer alan aba dolaplarına getirilmektedir. 1971 doğumlu Nebi Öktem annesinden kalan düzen tezgâhında dokuma yaptığını anlatır ve on beş yıl öncesine kadar beygirlerle çevre köylerden toplanan aba ve şayak dokumalarının dövülmek üzere Kocapınar Köyü'ne getirdiğini anlatır. Dokumaları toplamak üzere çıktıkları yollarda geceleri köy camilerinde konakladıklarını, bazen gittikleri köylerde kalmak zorunda olduklarını da belirtir. Balıkesir Gönen'e bağlı Kocapınar Köyü'nün tarihi hakkında yapılan araştırmalar sonucunda köyün ileri gelenlerinden Hüseyin Avni Esener'in vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda köyün tarihinde Pomakların Bulgaristan'ın Rodop Dağları'ndan, Dospat, Nevrekop (Gosta Delcev) taraflarından göç ettiklerini aktarmış ve köye yerleşen bazı ailelerin, göç ettikleri yerlerde kendilerine takılan lakaplarını koruyarak Furugovalılar, Jijivaliler, Dospatlılar, Karabulaklılar vb. sülale isimleriyle tanındıkları belirtilmiştir (Sevinç 2009: 298).

Kocapınar, önceden Balıkesir'in Balya İlçesine bağlıyken 1946 yılından sonra Gönen ilçesine bağlanmıştır. Balıkesir'e 60 km, Gönen'e 20 km uzaklıkta olan bir Pomak köyüdür. Köyün kuzeyinde Çoban Hamidiye, Doğusunda Çallık (Gerdeme), güneyinde Ilıcınar, batısında Koyuneri, ve Çatak köyleri yer almaktadır (Sevinç 2009: 298). Köy halkının başlıca gelir kaynakları arasında hayvancılık gelmektedir. Hayvancılıktan elde edilen süt verimi ise köydeki pek çok ailenin en önemli gelir kaynaklarından biridir. Köyün diğer gelir kaynakları arasında dokumacılık ve özellikle aba dokumacılığı ve abacılık gelmektedir. Köyde geleneksel aba ve şayak dokumacılığıyla birlikte şilte adı verilen dokumalar ve düz dokumalar yapılmış olup bugün bu dokumaların kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel sanatlarımız arasında yer alması oldukça düşündürücü olmaktadır.

Balıkesir'de Aba ve Şayak Dokumaları

Balıkesir'in yünlü dokumacılığı ve buna bağlı olarak aba ve şayak dokumacılığı 17. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak tercih edilen bir meslek olmuştur. Bu dönemde meslekler çoğunlukla babadan oğula veya ustadan kalfaya geçmiş ve Balıkesir abacılığı da bir “abahane” etrafında gelişme göstermiştir (Ayhan 2005: 281).

Balıkesir’de çalışan abacılar 1600’lü yılların sonuna doğru bu şehirde bir araya gelerek örgütlenmişlerdir. Abacı esnafından oluşan bu örgütün başlarında kethüda (kâhya) veya halife (usta) unvanı taşıyan kişilerin yönetiminde yer aldığı görülmüştür (Sevinç 2009: 299).

Balıkesir abalarının sağlamlığı ve dayanıklı olması Osmanlı ordusunun giyim ve kuşam ihtiyacının bu bölgeden temin edilmesini sağlamıştır. Bu dönemde aba kullanımının artması abacılık mesleğinin altın çağını yaşadığı ve endüstrileşmeye gidildiği dönem olarak görülmüş ve aba üreten fabrikaların kurulması için çalışıldığı da belirtilmiştir (Er- Genç 2008: 110).

Balıkesir’de aba ve şayak dokumacılığının bu bölgeye gelişi ile ilgili çeşitli varsayımlar da bulunmaktadır. Bu varsayımlardan birinde, Osmanlıların Rumeli de yaptıkları savaşlar sırasında Rumeli’den gelen muhacirlerin Balıkesir’in Balya kazasına yerleştiği ve abacılık, şayakçılık ve kaytancılık yaptıklarının söylenmesidir (Sökmen 2020: 83). Bir başka rivayete göre Balıkesir Balya ilçesine Rumeli’den gelen muhacirlerin bu sanatı getirmiş olduğu yönündedir. Bununla birlikte Balya ilçesinde maden işlerinde çalışan bir delikanlının Balıkesirli bir abacının kızı ile evlenerek buralara aba dokumacılığını getirdiği söylenmiştir (Ayhan 2005: 283).

Balıkesir çevresinde yer alan abahaneler de ki tezgâhlar da üretilen aba kumaşlarının 25’er metrelik toplar şeklinde hazırlanmış ve dinklenmek üzere dinkçilere teslim edilmiş dinklerdeki bazı düzeneklerle abalar dövülerek sıkıştırılmıştır. Burada işlenen kumaşlar tekrar toplar halinde abahaneye getirilir ve isteğe göre yine toplar halinde satılır ya da terzilere götürülerek çeşitli giysilerin yapılması için terzilere verilmiştir (Ayhan 2005: 283). Aba kumaşından yağmurluk, ferace, şalvar, sarık, pantolon ve ceket olarak kullanılan giysiler yapılmıştır.

1840 yıllarına ait kayıtlara göre Balıkesir’de abacılık ile geçimini sağlayan 33 adet dükkân olduğu ve yine aynı yıllarda abacılığa bağlı olarak iş gören; 24 muytab/mutaf (kıl dokumacısı), 3 dinkçi bulunduğu ileri sürülmüştür. 1923 yılına gelindiğinde Balıkesir’de abacılık yapan üç ustanın olduğu kayıtlarda yer almıştır. Birinci dünya savaşı yıllarında dışarıya aba ihraç edilirken bu yıllarda ihracat azalmış ve buna sebep savaşların yaşanmış olması ve savaşlardan ötürü ham madde sıkıntısının çekilmesi şeklinde açıklanmasıdır. Ayrıca abacılık yapan gençlerinde askere gittiği için aba üretenlerin yalnızca ihtiyarlar tarafından yapılmasıdır (Ayhan 2005: 286). 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Balıkesir’de koyun yününden dokunan lacivert, beyaz, mavi ve kır renklerinde abalar da yapılmıştır (Sökmen 2020: 83).

Kocapınar Köyü’nde Abacılık ve Geleneksel Aba ve Şayak Dokumaları

Köyde yapılan geleneksel dokumalar arasında aba ve şayak dokumacılığı babadan oğula miras olarak aktarılan bir meslek olmuştur. Eskilerden yapılmış olan aba dolaplarından bilinen dört adet aba dolabından ikisi ayakta olup bunlardan diğer ikisi yıkılmıştır. Sağlam kalan dolaplardan sadece biri yakın zamana kadar çalıştırılmıştır. Dolaplardan sağlam kalanın bugün hayatta olmayan Hasan Öktem üzerine kayıtlı olup 1933 doğumlu olan Hasan Öktem abacılık mesleğinden emekli olmuştur (Fotoğraf 1, 2).

Fotoğraf 1. Kocapınar Köyü aba dolabı
Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 2. Aba dolabının içi ve tokmaklar Berna Sevinç

Aba; Türk Dil Kurumunda yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş olarak tanımlanır. Aba ile keçe çoğunlukla birbirine karıştırılır. Köyde yapılan abalar çözgüsü ve atkısı yün iplik olan ve dokuma tezgâhlarında dokunan, dokunduktan sonra aba dolaplarına getirilir. Dokumalar üzerine sıcak su dökülür. Dolap içindeki tokmakların bir ileri bir geri hareketi ile kumaşın dövülerek keçeleştirme işlemi yapılır.

Aba dolapları köyün merkezinden uzak olup suyun bol aktığı dere kenarlarına yakın yerde kurulmuştur. Köyde eskiden dört olan dolap sayısı son yıllarda ikiye düşmüş ve dolaplardan sadece biri çalışır durumda kalmıştır. Çalışır durumda olan dolap da onarım görmelidir. Aba dolaplarında sıkıştırılan dokuma kumaşlar dolabın içindeki tokmaklar ile üzerine her yarım saatte sıcak su verilmesi ile dövülerek sıkıştırılır (Fotoğraf 3, 4, 5). Bu işlemler sırasında el ile kumaş ara ara açılarak kumaşın birbiri içine geçmesi engellenir. Dolaplarda abaların keçeleştirilme işlemi bir gün boyunca devam eder. Hatta abalar çok uzun olursa dolap içerisinde bir kişi yatıya kalır ve işlemler bitinceye kadar bekler bekleme süresi uzun olur (Fotoğraf 6, 7). Abalar hazırlanan çözgülerin uzunluğuna göre dokunur. Fakat dolaplarda sıkıştırılan abaların boyu bu işlemlerden sonra biraz kısalır.

Fotoğraf 3. Aba üzerine sıcak su dökülmesi

Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 4. Dolap içindeki abayı döven tokmaklar

Berna. Sevinç arşivi

Fotoğraf 5. Aba dolabında tokmaklarla dövülerek sıkıştırılan dokuma kumaş Berna Sevinç arşivi

Aba dokumaları kaba yünlü kumaşlardır. Dolaplarda dövülen abalar sonrasında sıkıştırıldığı için keçeeye benzetilir. Oysa keçe dokuma bir ürün değildir. Keçe; yün liflerinin sıcak su ve sabun kullanılarak nemli bir ortamda sıkıştırılmasıyla oluşturulmuş atkısı ve çözgüsü olmayan tekstil ürünü olarak tanımlanır (Begiç 2016: 289).

Anadolu da yaşayan Yörük ve Türkmenlerin de keçe ev yerine genellikle kılçadır/ karaçadır kullanmış olmaları ve bu çadırların içini çul, keçe, hasır, kilim, halı ve çeşitli amaç için dokunmuş çuvallarla döşedikleri görülmüştür (Uğurlu 2020: 25). Bu tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere aba, dokunan bir kumaş olup keçeleştirme işlemine tabi tutularak ipliklerin birbirine sarılması ve iç içe geçmesi sağlanarak hazırlanan keçeleştirilen kalın yünlü bir dokumadır (Fotoğraf 5, 6). Keçe “Yapağı veya keçi kılının dokunmadan dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş” (<https://sozluk.gov.tr>) anlamında kullanılır.

Kocapınar Köyü (Mahalle) Abalarında Kullanılan Araç ve Gereçler

Fotoğraf 6. Aba kumaşı enxboy:36x 196cm
Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 7. Abanın yakın detayı Berna Sevinç
arşivi

Kocapınar Köyü’nde (mahallesi) yapılan aba dokumaları “düzen” ismi verilen iki pedallı (ayaklı) iki çerçeveveli dokuma tezgâhlarında dokunmaktadır (Fotoğraf 8, 9). Abaların çözgü iplikleri kalın yün iplikler olup atkı iplikleri de çözgülere göre daha ince yün ipliklerden oluşmaktadır. Düzen tezgâhlarında aba ve şayak dokumaları dışında köyde şilte ismi verilen dokumalar, alacalı kilimler, futa, sofra bezi (çerga) dokumaları da aynı tezgâhlarda yapılmıştır.

Fotoğraf 8. Düzen ismi verilen dokuma tezgâhı
Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 9. Düzen tezgâhından ayrıntı
Berna Sevinç arşivi

Kocapınar Köyü’nün abaları ve şayak dokumaları ile birlikte şilte ismi verilen genellikle kırmızı, bordo, turuncu renginde yapılan havlı dokumalar ile kilim, futa, sofra bezi (çerga) adı verilen geleneksel dokumalar yapılmış ve çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Çözümlük yapağılar çıkırıktaki iki kez eğrilir (Fotoğraf 11). Çıkırıktaki eğrililen ipliklerin sarıldığı düzeneğe Pomakça “viritenö” denir. Atkı iplikleri de aynı çıkırıktaki büküm verilerek eğrilir.

Fotoğraf 10. Aba dokumalarında kullanılan mekik (snovalka) Fotoğraf 11. Aba, şayak çözgü ve atkı ipliklerinin eğrildiği çıkırıktaki (rudan) ve düzeneği

Berna Sevinç arşivi

Berna Sevinç arşivi

Çıkırıktaki büküm verilerek hazırlanan çözgü iplikleri dokunacak olan kumaşların uzunluğuna göre geniş bahçelerde hazırlanan çözgü düzeneğinde yapılır. Abalar için hazırlanan çözgüler düzen tezgâhlarına getirilir. Pomakça “krosnu” denilen dokuma tezgâhının ön merdanesine bağlanır. “Usnova” ismi verilen çözgü iplikleri, kamıştan yapılmış gücü çerçeveleri üzerinde yer alan ve pomakça “niti” olarak bilinen gücü iplerinin arasından tek tek geçirilerek taharlanır. Çözgüler kamış (grebin) taraklarının arasından tekrar geçirilerek düzen tezgâhının önündeki ön (krosnu) merdaneye bağlanır. Hazırlanan çözgü düzeneği tezgâhın önünde oturan dokumacı için dokumaya hazırlık aşamasıdır (Fotoğraf 12, 13).

Fotoğraf 12, 13. Kadriye Uslu'ya ait Düzen tezgâhında aba dokuması için hazırlanan çözgü iplikleri

Berna Sevinç arşivi

Düz bez ayağı tekniğinde yapılan bu yünlü kumaşlara aba denir. Dimi örgüsü biçiminde yapılan ve köyde “gücü bozması” denilen dokumalara ise şayak denir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14. Şayak dokuması dokumanın başladığı ve çözgü ipliklerinin “krosnu” ön merdaneye bağlanması
Berna Sevinç arşivi.

Şayak dokumalarında çözgü iplikleri yün olup renkleri kremdir. Atkı iplikleri siyahtır. Bu dokumalar “kırçılı” olarak da bilinir. Abalar “dink” adı verilen dolaplara götürülerek aba ve şayak dokumaları keçeleştirilir.

Gönen- Kocapınar Köyünde (Mahalle) Şilte Dokumaları

Kocapınar'da aba ve şayak dokumalarının dışında “şilte” olarak bilinen çeki tülülerine benzeyen dokumalar da yapılmaktadır. Kocapınar şilte dokumalarında çözgü, atkı ve şilte iplikleri çeşitlidir. Genellikle şiltelerde çözgü iplikleri pamuk, atkı ve şiltelerin yüzeyini oluşturan renkli iplikler yündür. Çözgü için pamuk iplikler hazır olarak alınır. Atkı ve şiltenin

yüzeyinde kullanılan yün ipliklerine önce el ile sonra çıkırık ile büküm verilerek eğirmesi yapılır. Liflerin eğrilmesi genellikle çıkırıkta olur. Köyde çıkırığa Pomakça “rudan” denir. Genellikle şiltelerin yüzeyini oluşturan ipliklerin renkleri, bordo (güvez), turuncu (kanune), koyu yeşil (zılana), kırmızı, açık yeşil, siyah, kahverengi renklerde yapılmaktadır. Bu renklerin elde edilmesi için hazır satılan boyalar kullanılır. Bu boyalar Balıkesir Gönen’den satın alınır (Sevinç 2005: 503).

Düzen tezgâhlarında dokunan şiltelerin yüzeyini oluşturan renkli yün iplikler 2-4 parmak eninde sarılarak aynı boyda kesilir. Kesilen ipliklerin uzunlukları 4cm’dir. Genellikle seccade, divan örtüsü, yer yaygısı, bazen battaniye, yolluk ve paspas olarak da kullanılan şilte dokumalarında, dokumanın kullanım alanına göre çözgülerin uzunluğu ayarlanır. Bu nedenle çözgülerin uzunlukları değişiklik göstermektedir. Genellikle 30-40 m uzunluğunda hazırlanan çözgüler tezgâha aktarıldıktan sonra arka merdaneye sarılarak yapılması istenilen şilte uzunluğu kadar kullanılabilir (Fotoğraf 15, 16).

Fotoğraf 15. 4cm uzunluktaki şilte yün iplikleri

Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 16. Seccade olarak kullanılan şilte
Berna Sevinç arşivi.

Düzen tezgâhının üzerinde kalan çözgü iplikleri, farklı kişilerin de dokuma yapabilmesine olanak sağlar. Çözgülerin yeterli gelmediği dokumalarda ise artan çözgü ipliklerine hazır alınan orlon ipliklerle daha küçük boyutlarda şilteler dokunur. Şilte dokumalarının başlangıç kısmında iki parmak eninde bez ayağı dokuma örgüsü yapılır. İki kat büküm verilerek hazırlanan şilte iplikleri çözgülerin arasından ikiyeşerli ya da üçerli olarak geçirilerek uçları serbest bırakılır (Fotoğraf 17, 18).

Fotoğraf 17. Şiltenin ön yüzü Berna Sevinç arşivi

Fotoğraf 18. Şiltenin arka yüzü Berna Sevinç arşivi

Bu geçişlerde her sıradan sonra mekik ile atkılı iplikleri atılarak sıkıştırma işlemi yapılır ve bir sonraki sıralarda ise her bir şilte için desen ipi diğer iplikle kenetlenme yapacak şekilde bırakılır. Şiltenin yüzeyini oluşturan iplikleri sıkıştırmak için atılan atkılı ipliklerinin rengi kahverengi ve siyahtır. Şilteler mekik (snovalka) yardımıyla yün atkılı olarak sıkıştırılır. Yüzeyi oluşturan desen iplikleri çözgüler arasından geçirildikten sonra 4 sıra yün atkılı ipliği atılarak sıkıştırılır. Şiltelerin yüzeyine bazen motif ve desen işlenmez. Genellikle farklı renkteki yün ipliklerle yapılan tek ve çift bordürler şilteyi çevreler. Şiltelerde genellikle turuncu, koyu kırmızı, kahverengi renkte olurken bordürlerinde bordo, siyah renkler kullanılır (Fotoğraf 19, 20). Bazen şilte dokumalarının çevresi üçgen şeklindeki bir dış çerçeveyle çevrilir. Bu dokumalara da motif ve desen yapılırsa “alacalı şilte” denir. Genellikle şilteleri muska, ibrik, üçgen, koç boynuzu ve sofra motifleri bezer. Şilteler üzerinde motif ve desenler seyrek olarak yerleştirilir (Fotoğraf 21, 22). Desen koyma işine pomakça “şaren” denir. Dokuma yapan kadınlar şilte üzerinde desen yerleştirirken “şareni koydum” şeklinde söyler. Şiltelerin kenarlarında da yer alan bordürlerin kalınlıkları genellikle düz zeminli şiltelerde 3-4 cm yapılıdır.

Fotoğraf 19. Hatice Sevinç'e ait koyu kırmızı şilte yaygı en: 60 cm tamamı120 cm Berna Sevinç

Fotoğraf 20. Çift bordürlü yaygı Berna Sevinç

Fotoğraf 21. Kadriye Kınık'a ait
Alacalı Şilte Kocapınar Köyü Berna

Fotoğraf 22. İbrık, sofra, üçgen ve koçboynuzu motifli şilte
Berna Sevinç arşivi

Bu şilte dokumaların da farklı renkteki ipliklerle yapılan bordürlere “pat” denir. Kocapınar Köyü’nde yapılan şilte dokumaları Kuzey Makedonya’nın Debre yakınlarında bulunan ve Jupa şehrine bağlı olan Kocacık Köyü’nde yaşayan Yörüklerin “velense” ismini verdikleri dokumalar ile benzerliği oldukça dikkat çekmektedir (Fotoğraf 23, 24).

Berna Sevinç, “Balıkesir-Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi)
Aba ve Şilte Dokumaları”, Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar
Özel Sayısı, Mart 2022 / 384-399.

Kocapınar da yapılan aba, şayak dokumaları pantolon, uzun kollu ceket, kolsuz yelek, ayakkabı yapılmıştır (Fotoğraf 25, 26). Abalar küçükbaş hayvancılıkla geçimini sağlayan Kocapınar halkının hayvanlarını otlatması için götördükleri sayalara giderken genellikle aba pantolon ve ceket giyer. Şilteler ise genellikle yer yaygısı, divan örtüsü, battaniye, karyola örtüsü, namazlık, paspas, yolluk olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 23-24. Makedonya- Jupa – Kocacık Köyü “Velense” Dokuma Örnekleri Berna.Sevinç arşivi

Fotoğraf 25, 26. Mustafa Öktem’e ait aba yelek ve pantolon Kocapınar Köyü Berna Sevinç arşivi

Sonuç

Balkanlar’dan Anadolu’nun farklı illerine çeşitli sebeplerden dolayı göç ederek yerleşen Pomaklar yerleştikleri bölgelerde gelenek ve göreneklerini koruyarak devam ettirmişlerdir. Balıkesir’in Gönen ilçesine bağlı Kocapınar Mahallesi’ne yerleşen Pomaklar gelenek ve göreneklerin devam ettirmeyi başarmış bir Pomak köyüdür. Balıkesir’in Büyükşehir statüsü kazanmasıyla birlikte Kocapınar Köyü, Kocapınar Mahallesi adını almıştır Kocapınar’da halkın en temel geçim kaynağı hayvancılık ve tarımdır. Eskiden tarım yapılan alanlarda buğday, arpa, mısır, çavdar, yulaf, nohut, fasulye gibi tarım ürünleri ekilmiş ve yetiştirilmiştir. Günümüzde ekili alanlar azalmış tarım yapılan alanlar yerlerini meralara bırakmıştır. Köyde koyun yetiştiriciliği halen devam etmektedir. Köyün aba dokumacılığı abacılık mesleğinin yaygın olarak devam etmesini sağlamıştır. Bununla birlikte abacılık ile ekonomik olarak bir gelir elde edenler mesleklerini yakın zamana kadar devam ettirmişlerdir. Günümüzde ise aba dokumacılığı azalmış olsa da bazı aileler tarafından devam etmektedir. Aba dokumalarının keçeleştirilmesi için kullanılan dolapların içinde çalışır durumda kalan tek dolap, çevre köylerde yapılan abalar için halen tercih edilmektedir. Abaların kullanım alanları eskiye nazaran azalmış olsa da çevre köylerde halen dokunan abalar, Kocapınar Köyü’nden gelecek olan abacıları beklemektedir. Çözümlü çözme işleminden dokunmasına ve dolaplarda dövülmesine kadar geçen sürede ortaya çıkan aba dokumaları kaybolmaya yüz tutmak üzere olan el sanatlarımız arasına girmeye başlamıştır. Bunun gibi şilte olarak adlandırılan genellikle çeyizlik olarak dokunan dokumalarda sadece çeyizlik verilmek için dokunmaktadır. Köyde geleneksel dokumalar genellikle yaşlı ve orta yaşlı kadınlar tarafından yapılmaktadır. Gençlerin pek çoğunun bu dokumalara ilgisinin olmadığı da görülmektedir. Köyün geleneksel dokumalarının yeni fikirlerle desteklenerek günümüzdeki kullanım alanları ile birlikte üretimlerinin tekrar yapılabilmesine çalışılmalıdır. Ayrıca köyün içerisinde aba dokumalarının ve diğer dokuma örneklerinin yer aldığı etnoğrafik bir müzenin kurulması için köy halkının bilinçlendirilmeli ve yerel yönetimler ile birlikte iş birliği içerisinde çalışılmalıdır.

Kaynakça

- Ayhan, Aydın (2005). “Balıkesir’de Abacılık ve Abahane”, *Balıkesir Sempozyumu tebliğler Kitabı*, s. 281-291.
- Begic, H, Nurgül (2016). “Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Tarihsel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD 40)*, s. 287-297.
- Er, İlker-Genç, Serdar (2008). “XVII. Yüzyıl sonlarında Balıkesir’de Giyim Kuşam” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S.1 9. s. 208-111.
- Eroğlu, Ali Mehmet (2015). “Balıkesir Sındırgı (Şahinkaya Köyü) Pomak (Peşkir) Dokumaları”, *İdil Dergisi*, S. 18, s. 185-204.

Berna Sevinç, “Balıkesir-Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi)
Aba ve Şilte Dokumaları”, Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar
Özel Sayısı, Mart 2022 / 384-399.

- Gözler, Kemal (2002). “Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Lofça Pomak Köylerinin İlk Müslüman Sakinleri”, I. Türk Tarih Kongresi Yayınları, C. 3, s. 1397-1437.
- İnalçık, Halil (2005). “Türkler ve Balkanlar”, *Ball- Tam Türklük Bilgisi Dergisi* 3, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi s. 19-44.
- Memişoğlu, Hüseyin (1999). *Balkanlarda Pomak Türkleri*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, s. 15-16.
- Sevinç, Berna (2005). “Balıkesir- Gönen Kocapınar Köyü Pomak Dokumaları”, *Balıkesir Sempozyum Tebliğler Kitabı*, s. 502-505.
- Sevinç, Berna (2009). “Balıkesir- Gönen İlçesi Pomak Köyleri Geleneksel Dokumalar ve Kocapınar Köyü Örneği”, *Uluslararası Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, s. 297-305.
- Sökmen, Sultan (2020). “Balıkesir Karası İlçesi Turplu Mahallesi Şayak Dokumacılığı”, 14. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Kongresi (Çevrimiçi) Sanat Etkinlikleri, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, No: 71, s. 83-88.
- Uğurlu, Aydın (1990). “Balıkesir, Gönen, Kocapınar Köyü, Kebe, Aba, Şayak Dokumaları” *İlgi*, S. 61, s. 23.
- Uğurlu, Aydın (2020). “Türkiye’de Geleneksel El Dokumacılığı Eğitimi”, *Arış Halı Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*, S. 17, s. 22- 43.

İnternet Kaynaklar

<https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/yazim-kilavuzu>

Kaynak Kişiler

- Kınık, Kadriye, Balıkesir- Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Öktem, Emine, Balıkesir – Gönen İlçesi, Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Öktem, Mustafa Balıkesir- Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Öktem, Nebi, Balıkesir – Gönen İlçesi, Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Sevinç, Hatice, Balıkesir- Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Sevinç, Hava, Balıkesir – Gönen İlçesi Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.
- Sevinç, Kadri, Balıkesir – Gönen İlçesi, Kocapınar Köyü (Mahallesi) 2022.